

Economics and Administration, Tourism and Tourism Management, History, Culture, Religion, Psychology, Sociology, Fine Arts, Engineering, Architecture, Language, Literature, Educational Sciences, Pedagogy & Other Disciplines in Social Sciences

Vol:4, Issue:27
sssjournal.com

pp.6002-6012
ISSN:2587-1587

2018
sssjournal.info@gmail.com

Article Arrival Date (Makale Geliş Tarihi) 10/11/2018

The Published Rel. Date (Makale Yayın Kabul Tarihi) 24/12/2018

Published Date (Makale Yayın Tarihi) 24.12.2018

ÇOK KÜLTÜRLÜLÜK BAĞLAMINDA ARNAVUT ETNİSİTESİ; NIKSAR(TOKAT) ÖRNEĞİ

MULTICULTURALISM IN THE CONTEXT OF ALBANIAN ETHNICITY; NIKSAR(TOKAT) EXAMPLE

Doç. Dr. Recep CENGİZ

Ondokuzmayıs Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi, Samsun/Türkiye

Article Type : Research Article/ Araştırma Makalesi

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.26449/sss.1057>

Reference : Cengiz, R. (2018). “Çok Kültürlülük Bağlamında Arnavut Etnisitesi; Niksar(Tokat) Örneği”, International Social Sciences Studies Journal, 4(27): 6002-6012

ÖZ

Dünyada homojen bir toplumdaki söz etmek mümkün değildir. Bu anlamda çok kültürlülük, tüm toplumda grubun kendi kültürel ve fiziksel mekânlarında, bölümlerinde veya toplumsal katmanlarında bulunması demektir. Bu bağlamda çok kültürlülük, alt kültür, göç, iskan, diaspora ve kültürel değişim gibi sosyolojik olguları içine alan bir yaklaşım içermektedir. Osmanlı toplum yapısı, ABD, Almaya ve Fransa belirgin tipik çok kültürlü toplum örneklerini oluşturmaktadır. Toplumların çoğunda kültürlerin çeşitliliğinden kaynaklanan sorun, ideolojik bazı çevrelerin kışkırtmalarından kaynaklanabileceği gibi münferit bir olayın manipülasyonu ile gerçekleşebilmektedir. Ancak çoğu zamanda bir sorun oluşturmadan varlık karakterini de sürdürebilmektedir. Örneğin Türkiye’de – Niksar- yerleşik etnik ve dini grupların sahip olduğu çok kültürlülük, bir çatışma değil bir bütünleşme kriteri bir kültürel yoksulluk değil bir zenginlik olarak varlığını sürdürmektedir.

Çalışmanın konusu, çok kültürlülüğün tipik bir örneği olan Niksar/Tokat’ta çok kültürlülüğün nasıl algılandığıdır. Araştırmanın amacı, Arnavut etnik grupların düşünceleri ve eylemleri hakkında sosyolojik analiz yapmaktır. Bilgi toplama tekniği ise Arnavut etnik gruba mensup bireylerce kurulmuş ve sürdürülen sivil örgütlerin yönetici ve üyeleri ile ya da etnik gruplara mensup bireylerle yapılan mülakatlardan oluşmaktadır.

Anahtar kelimeler: Çok Kültürlülük, Göç, İskan, kültür değişimi

ABSTRACT

It is not possible to speak of a homogeneous society in the world. In this sense, multiculturalism all groups in society from their own cultural and physical space in sections or layers the presence in social means. In this context, multiculturalism, sub-culture, immigration, housing, diaspora, and cultural exchange, such as sociological phenomena, an approach for includes. The structure of Ottoman society, the US, Germany and France constitute significant typical examples of a multicultural society. The problem arising from the diversity of cultures in many societies, ideological, as can be achieved by the manipulation of an isolated incident due to some environmental factors. However, most able to maintain the character of the entity without creating a problem at the time. For example, in Turkey –Niksar - resident ethnic and religious groups is not a clash of multiculturalism that have the criteria of poverty continue to exist as a cultural integration, which not a wealth of

The subject of the study, which is a typical example of multiculturalism Niksar/Tokat multiculturalism in how they are perceived. The aim of the research doing sociological analysis about the thoughts and actions of the Albanian ethnic groups. Information gathering technique conducted by individuals from the ethnic group of Albanian-governmental organizations or individuals from ethnic groups consists of interviews with managers and members of

Key words: multiculturalism, Immigration, housing, culture chan

1. GİRİŞ

Başta sosyolojik olmak üzere tarihi, hukuki vb. özelliklere sahip olan çok kültürlülüğü açıklamak ve uygun bir zeminde değerlendirebilmek onun bileşenlerini ve toplumsal gerçeklikteki anlamını hem teorik hem de pratik olarak doğru yere koymakla mümkün olmaktadır. Zira mesele teorik ve pratik olarak

değerlendirildiğinde, konu kültür kavramının değişik tanımları içinde ele alınmayı gerektiren bir konum sergilemektedir. Bu bağlam içinde pratikte çok kültürlülük aynı toplumda bireylerin sahip olduğu birbirinden nispeten farklılaşmış olan kültür unsurlarının formel bağlamda yazılı esaslara göre tanımlanması olurken pratikte ise beşeri alanda yapılanlar ve yapabilirlikler olarak varlık kazanmaktadır.

Çokkültürlülük, çeşitli kültürlerin yan yana birlikte var olduklarını gösteren insanlık tarihi kadar eski küresel düzeyde toplumlarının genel var oluş biçimidir. Söz konusu var oluşun tipik göstergesine bireylerin hak ve sorumluluklarını yerine getirdikleri “siyasi toplum” ve bireylerin belli bir dili, kültürü ve tarihi paylaştıkları “kültürel toplum” örnek verilebilir. Bu bağlamda çokkültürlülüğü genellikle belli sınırlar (ulus-devlet sınırları) içinde farklı kültürel grupların bir arada yaşamalarının politik olanakları ve sonuçlarıyla ilgili olarak görmek mümkündür.¹ Aynı şekilde çokkültürlülük, küreselleşme, modernleşme, demokrasi, çoğulculuk ve insan hakları gibi temel politik gündemlerle de ilişki içinde bulunmaktadır. Kültürün bilgiyi, imanı, sanatı, ahlâkı, örf ve adetleri vb. ihtiva eden karmaşık bir bütün olduğu göz önüne alındığında çok kültürlülük, bir toplumun sahip olduğu birbirinden nispeten farklılaşmış olan bilgiyi, imanı, sanatı, ahlâkı, örf ve adetleri vb. ihtiva eden karmaşık bir bütün olarak varlık kazanmaktadır.

Her etnik grubun varlık karakteri, toplum çeşitliliği içinde onaylasın ya da onaylamasın, şahsına münhasır varlığının önemli bir ögesi olarak kendini farklı kabul etsin yada edilsin çok kültürlülük kaçınılmaz bir sosyolojik gerçek olmaktadır. Bu nedenle çok kültürlülüğün sorunları yalnız ülkenin siyasilerinin değil tüm toplumun sorunudur ve bu nedenle karmaşık bir yapıya sahiptir. Örneğin tarihi süreçte Osmanlı İmparatorluğu Birleşik Krallık ve Fransa çokkültürlü yapının tipik göstergeleri olmaktadır. Modern anlamda “çok kültürlülük” 1960’larda ABD ve Kanada’da farklı dilleri konuşan ve “kendilerine ait” olduğunu düşündükleri topraklarda yaşayan insanların oluşturduğu Kuzey Amerika çıkışlı ve bütün toplumları kapsayıcı bir kavram olarak değerlendirilebilir. Aynı zamanda çok kültürlülüğü günümüzde “kültürel farklılıkların demokratik savunması” olarak tanımlamak mümkündür. Özellikle Kanada’da, Fransızca ve İngilizce arasındaki rekabeti iki kültürlü, iki dilli toplum tartışmasına tipik bir örnek olarak sunulabilir. Aynı şekilde Avrupa’nın çok kültürlülüğünden ne anladığı da ülkeden ülkeye değişkenlik göstermektedir. Örneğin İtalya ve İspanya, kendilerine ait hakları olan bölgeler oluşturmak suretiyle çok kültürlülüğü kurumsal yapıya kavuşturan iki ülke iken Belçika ve İsviçre ise çok kültürlülüğü dil ayrımına bağlamaktadırlar. Resmi olarak ikidilli kabul edilen Kanada’da herkes ikidilli değildir. Hindistan ve Papua Yeni Gine gibi ülkelerde ise Bireysel İkidillilik yaygın olarak görülmektedir.² Türkiye’de ise çok kültürlülük tanımlaması içinde yer alan etnik unsurların nicelik ve niteliği tüm toplumla mukayese edildiğinde bölgesellik ve kültürel derinlik açısından oldukça sınırlı kalmaktadır.

Çok kültürlülük sorununun tespit ve çözümünde bir dizi uluslararası temel belgeler olduğu görülmektedir. Bunlardan birincisi, 23 Mart 1976’da yürürlüğe giren “Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Paktı”. İkincisi, 1 Aralık 1992 tarihli BM tarafından kabul edilen “Ulusal ya da Etnik, Dilsel ve Azınlıklara Mensup Kişilerin Hakları” bildirisi. Üçüncüsü, 1962’de yürürlüğe giren “Eğitimde Ayrımcılığa Karşı UNESCO Sözleşmesi”. Dördüncüsü, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı (AGİK) kapsamında, 29 Haziran 1990’da açıklanan Kopenhag Dokümanı kimlik, dil ve kültür haklarını içeren belgeleri oluşturmaktadır.³

Bir başka açıdan bakıldığında çok kültürlülük, farklı kültürel unsurların asimilasyon yoluyla eritilmesini değil, korunmasını kültürel olarak tanımlanmış toplulukların kendi kültür çevresinde kalabilirliğini ifade etmektedir. Zaten her bir etnik veya dini grup kendi kültürel ve fiziksel mekanlarında, bölümlerinde veya toplumsal katmanlarında yaşamaktadırlar. Sosyal ve siyasi yaşamları, hakları ve ödevleri etnik ve dini kimliklerine göre belirlenmektedir. Örneğin Osmanlı yönetim sisteminde farklı cemaatlerin farklı hukuk sistemleri, hakları ve ödevleri bulunması bu durumun tipik bir göstergesidir.

Konuya ilişkin bir başka çok kültürlü model de Malay, Hintli ve Çinlilerin yaşadığı Malezya’dır. Burada medeni kanun uygulaması ve dini hususlarda farklı etnik ve dini grupların farklı hukukları bulunmaktadır. Avrupa’da ise çok kültürlülük Almanya, Hollanda, İskandinav ülkeleri ve İngiltere tarafından benimsenme eğilimi göstermektedir. Çünkü bu ülkelerde yaşayan nüfusun önemli bir bölümü belirli zaman aralıklarında bu ülkelerin sömürgeleri olan ülkelere ya da göçmen işçi olarak gelip yerleşmiş insanlardan

¹Nuri Bilgin, Sosyal Bilimlerin Kavşağında Kimlik Sorunu, İzmir: Ege Yay., 1994, s. 53.-Anthony P. Cohen, Topluluğun Simgesel Kuruluşu, Ankara: Dost Kitabevi, 1999, s. 18– 19. -Brian Fay, Çağdaş Sosyal Bilimler Felsefesi: Çokkültürlü Bir Yaklaşım, İstanbul: Ayrıntı Yay., 2001, s. 316. 322

²Filiz Mergen, İkidilli Bireylerin Anadilinde ve İkinci Dilde Dilbilgisel Ve Anlambilimsel İşlemelerinin Nörodilbilimsel Açısından İncelenmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Genel Dilbilim Anabilim, Yüksek Lisans, 2010, s.6

³ <http://www.aydinlarocağı.org>

oluşmaktadır. Bu bağlamda Almanya’da işçi olarak gelip yerleşen göçmenlerin Almanya’yı birçok yönden tehdit eden unsurlar olarak görülmesi, çok kültürlülüğün temel problem alanlarından biri olarak söylenebilir.⁴

Araştırma, Arnavut etnik unsurun yerleşik olduğu Niksar/Tokat’ta, çok kültürlülüğün nasıl algılandığı ve değerlendirildiğini konu edinmektedir. Araştırmanın amacı ise Arnavut etnik grubun iç grup ilişkileri ve Arnavut etnik grubun farklılıklarının karşılıklı olarak onanama ve ret düzeyinin belirlenmesi olarak söylenebilir. Bilgi toplama tekniği olarak, söz konusu etnik gruplara yönelik kurulmuş ve sürdürülen sivil örgütlerin yöneticileri, üyeleri, bu gruplara mensup bireylerle yapılan mülakatların/söyleyişlerin genel olarak değerlendirilmesinden oluşmaktadır.

2. TÜRKİYE’DE ETNİK YAPI

Bugün dünyada Türkiye’nin de içinde bulunduğu 184 devlete/tüm topluma karşılık 600 yaşayan dil ve 5000 civarında etnik grup olduğu göz önüne alındığında dünya toplumlarının homejen olmadıkları anlaşılmaktadır.⁵ Peter Alfort Andrews’in “Türkiye’de Etnik Gruplar” isimli çalışmasında Türkiye’nin 47 etnik unsurdan oluştuğu anlatılmaktadır.⁶ Onun çalışmasında **Çingene, Arnavut ve Gürcü** unsurlarla ilgili demografik veriler aşağıda olduğu gibi görülmektedir.

Tablo 1. Andrews’un tasnifinde Nüfus Yoğunlukları

Grup	Nüfus
Çingeneler	10.000
Arnavutlar	53.520
Gürcüler	80.000

Peter Alfort Andrews’in tespitleri esas alındığında Türkiye’de etnik gurupların tümünün nüfusunun genel nüfus içindeki payı %11.87, Türklerin oranı ise %88.03’dür. Türkiye’de çok kültürlülüğünün tipik bir ögesini oluşturan Kürt unsurun varlık karakteri ise 1927 yılından 1965 yılına kadar yapılmış olan genel nüfus sayımlarında “anadili” Kürtçe olanların sayısının genel nüfusa oranları 1927 yılı itibarıyla %8.7 ve 1965 yılında ise %7.1 olarak görülmektedir. Aynı şekilde coğrafi paydaşlığı bulunana Zazalar ise 1965 nüfus sayımında “anadili” Zazaca olanlar 150.644, ikinci dili Zazaca olanlar da 20.413 nüfus ile %0.54 oranına denk gelmektedir. Benzer şekilde Arap etnik unsurun 1965 genel nüfus sayımındaki oranı %1.2 civarındadır. Türkiye’de yaşayan Çerkes etnik grup ise aynı nüfus sayımında ana dili Çerkesce olanlar % 0.19, ikinci dili Çerkesce olanlar ise %0.15 olarak belirlenmiştir. Çerkezler, kendi soylarından oluşan köyler kurmuş olsalarda kültürel entegrasyon konusunda diğer etnik gruplarla ciddi sorun yaşamamışlardır. Sözü edilen tüm etnik unsurlar gibi Çerkezler de Müslüman olmaları nedeniyle tüm kültüre entegre olmuşlar ve kentleşmenin hızlanması ve iletişimin gelişmesi sonucu kültürel bütünleşme hızlanmıştır. Sözü ettiğimiz etnik müslüman gruplar dışında 2017 yılı itibarıyla Lozan antlaşmasıyla “azınlık” olarak kabul edilen Rumların 10.000, Yahudilerin 25.000, Ermenilerin ise 40-60 bin arasında nüfusa sahip olduğu bilinmektedir.⁷

Tablo 2. Etnik grupların yıllara göre oranları

1927	%8.7
1935	%9.2
1945	%7.9
1950	%8.8
1955	%7
1960	%6.7
1965	%7.1

Türkiye’de Müslüman etnik grupların en büyüğü olan Kürt kökenli nüfusun 1965’lerde ortalama %8, günümüzde ise %10 oranında olduğu kabul edilse Türkiye’deki etnik yapıyı 1978 istatistiklerine göre Fransa ile karşılaştırdığımızda toplumumuzun daha az etnik unsura sahip olduğunu söyleyebiliriz. Daha açıkçası Fransa’nın sahip olduğu 17 çeşit etnik gurubun genel nüfus içindeki oranı %19 ve bu gurupların 16’sının nüfusu 100.000’in üzerindedir. Buna karşılık Türkiye’de etnik gurupların toplam nüfus oranı Kürt

⁴ Bülent KIRMIZI, Göçmen Türklerin Almanya’da Yaşadığı Sorunların Dünü ve Bugünü, Journal of Turkish Language and Literature Volume: 2, Issue: 3, Summer 2016, s. 145–156

⁵ Ali Şafak Balı, Çok kültürlülük ve Sosyal Adalet, “Öteki İle Barış İçinde Yaşamak, Çizgi Kitapevi Yayınları, Konya, 2000, s. 195

⁶ Peter Alfort Andrews, Orta Doğunun etnik yapısı ile ilgili 1989 yılında Özgür Batı Almanya Üniversitesi tarafından İngilizce yayınlanan ve 318 sayfalık bölümünün Tüzmamanlar Yayıncılık tarafından “Türkiye’de Etnik Gruplar” ismiyle Türkçeye çevrilmiştir.

⁷ İsmail Doğan, Sosyoloji Kavramlar ve Sorunlar, Sistem yayıncılık, İstanbul, 2000, s. 368

⁷ İsmail Doğan, Sosyoloji Kavramlar ve Sorunlar, Sistem yayıncılık, İstanbul, 2000, s. 368

unsurun diğer gruplara oranla artan nüfusu da dahil olmak üzere % 11.87 yada %20 ve etnik grupların nüfusları 100.000 üzerindeki grup sayısı sadece 5 olarak gözükmektedir. Konuyu daha özele indirgeyerek açıklarsak araştırmaya konu edinilen (DİE'nin 2000 sayım sonuçlarına göre) Tokat/Niksar; kent merkezinde 29638-31413, köylerde, 39672-40037 ve toplam olarak 69330-71450, nüfusa sahip olarak gözükmektedir. Bu durumda 2 bin nüfusa sahip olan Gürcü grubun Toplama oranı %6.7 olarak gerçekleşmektedir.

Benzer şekilde Kürt unsurun Tokat/Niksar'da demografik yapısına bakıldığında Merkez yerleşmeye bitişik olmaları nedeniyle merkez nüfus olarak kabul ettiğimiz Mahmudiye, Yolkonak ve Niksar merkez toplam olarak 7-8 bin civarında görülmektedir.⁸ Bu durumda Kürt grubun Toplama oranı yaklaşık %33 olarak gerçekleşmektedir. Aynı şekilde Çingene unsurun Tokat/Niksar'da demografik yapısına bakıldığında Niksar merkez olarak toplam bin civarında görülmektedir. Bu durumda Çingene grubun Toplama oranı yaklaşık %3.3 olarak ifade edilebilir. Genel olarak değerlendirildiğinde Niksar merkez ilçenin yaklaşık yarısının farklı etnik unsurlardan oluştuğunu söylemek mümkündür.

3. TÜRKİYE'DE ARNAVUT ETNİSİTESİ ÜZERİNE

Anadolu'ya Arnavut göç hareketinin Arnavut'ların yaşadığı eski Arnavutluk, Yugoslavya ve Makedonya'nın Osmanlı idaresine geçmesiyle başladığını söyleyebiliriz. Bu bağlamda Arnavutların Osmanlı imparatorluğu döneminde söz konusu bölgelerden devşirme, askeri görev, eğitim-öğretim talebi ve ekonomik girişim gibi nedenlerle Osmanlı devletinin önemli merkezi olan Anadolu topraklarına göç etmeye başladıklarını söyleyebiliriz. Türkiye'ye ilk göç eden Arnavut'lar Osmanlı devlet idaresinde yer alanlarla birlikte Rize, Samsun ve Trabzon gibi şehirlere doğru gerçekleşmiştir.⁹ Bu bağlamda Osmanlı devlet sistemi içinde Arnavutlar en fazla paşa ve vezir çıkararak etnik grup olarak ifade edilebilir. Örneğin Osmanlı'da sadrazamlık makamına çıkan 215 kişinin 35'inin Arnavut olması ve İstanbul'da iskanlı 60.000 Arnavut'un varlığı etnik grubun Osmanlı toplum sistemi içindeki yerini göstermesi açısından önem arz etmektedir. Aynı şekilde Türk dilinin en büyük ustası Şemsettin Sami, Türkiye'de Jöntürk Hareketinin ideologlarından biri olan İbrahim Temo ve Türkiye Ulusal Kurtuluş Savaşının simgesi İstiklal Marşının yazarı Mehmet Akif Ersoy Arnavut asıllı önemli şahsiyetler olarak tarih sahnesinde yerlerini almışlardır. Benzer bir yaklaşımla Arnavutluğun dağlık oluşu ve tarıma elverişli olmaması onların ekonomik olarak Anadolu'ya göç etmelerine, yine eğitim-öğretim maksadıyla Anadolu'ya bu dönemde çok sayıda Arnavut'un göç etmesi tarihi bilgiler ışığında ifade edilebilir. Balkan ve I. ve II. dünya savaşından sonra da Arnavutluk dışında Sırbistan ve Makedonya bölgelerinde yaşayan Arnavutların da Anadolu'ya göç ettikleri bilinmektedir.¹⁰

1965 te yapılan araştırmada Türkiye'de 535.520 Arnavut olduğu tespit edilmiştir. Son gelen Arnavutlar, Samsun, Tokat, Yozgat, İstanbul, Bursa, İzmir, Ankara, Sakarya gibi Türkiye'nin batı ve orta Anadolu ağırlıklı illerine iskan edilmişlerdir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde, hemen hemen, imparatorluğun her bölgesinde, çeşitli kademelerde görev aldığı için Ortadoğu ve Afrika ülkelerinde de Arnavut grupları görmek mümkündür.¹¹

4. NİKSAR'DA VARLIK KARAKTERİ SERGİLEYEN ETNİK UNSUR; ARNAVUTLAR ÜZERİNE

Niksar/Kapıağzı Köyü yerleşimcilerinin Kosova'dan Anadolu'ya geliş şekil ve rotaları göz önünde alındığında çoğunun Ankara-Konya üzerinden Anadolu'nun çeşitli yerlerine iskan edilmek üzere gönderilen muhacirlerin bir bölümü olduğu görülmektedir.

Arnavutlar;

Genel Adları: Arnavut

Dağılım: Batı ve Orta Anadolu

Dil: Arnavutça

Din: İslam

⁸ Bkz. DİE 2000 yılı sayım sonuçları

⁹ <http://www.arnavut.com/turkiye-arnavutlari/>

¹⁰ Enver Ziya KARAL, Osmanlı Tarihi, Islahat Fermanı Devri (1856 – 1861), Türk Tarih Kurumu yayınları, C.VI, 4.B., Ankara, 1988.

¹¹ Orhan KOLOĞLU, Osmanlı Döneminde Balkanlar, Sanat kitapevi yayınları, İstanbul, 1993, s.70-96

Türklerle Arnavutların ilk sosyal ilişkisi Osmanlı İmparatorluğu dönemi olan 1385 yılına denk düşmesine rağmen Arnavutların hem Osmanlı İmparatorluğu'nun ilerleyen dönemlerinde hakim sınıf içinde belirgin bir yere sahip olmaları hem de Osmanlı yönetimine sonsuz sadakat ve itaati olan etnik bir unsur olarak tarih sahnesinde yer aldıklarını söyleyebiliriz. Ancak Osmanlılarda belirgin kurumlardan biri olan tımar –toprak sisteminin, mali yapının ve merkezi otoritenin zayıflaması, 16. y.y. sonlarında başlayan ve 1822 ye kadar devam eden Osmanlı-Arnavut ilişkilerine yansıyan bazı sosyal problemler oluşturmuştur.¹² Osmanlı-Arnavut ilişkilerine yansıyan sorunların temelinde 1878 Berlin Kongresi kararlarını görmek mümkündür. Zira söz konusu antlaşma gereğince Arnavutların bazı bölgelerinin Karadağ'a verilmesi maddesine karşı çıkan Arnavutlar, Osmanlı merkezi idaresinin desteği ile Yunanlılara karşı mücadele etmişlerdir. Arnavutlar otonom bir Arnavutluğu Avusturya, Macaristan ve İtalya gibi Avrupa Devletlerinin desteği ile oluşturmuşlardır. Her ne kadar II. Abdülhamit Arnavutlara karşı özel bir siyaset takip etti ise de başarılı olamamıştır.¹³ Tarihsel süreçte Arnavutların hem ata vatanlarında hem de ana vatanlarında faaliyetleri genel olarak değerlendirildiğinde onların hiçbir zaman anti Türk anlayışı oluşturmadıklarını tersine bütün aksiyoner faaliyetlerinde ant-Slavist bir duruş sergilediklerini söyleyebiliriz. Onlar Slav esareti altında yaşamayı kabullenmemişler hatta Slavlarla dostluğu bile tehlikeli görmüşlerdir.

Arnavutların Balkanlar'dan Anadolu topraklarına girişi Osmanlı-Rus ve Balkan Savaşı yıllarında Türk ve Boşnak muhacirlerin girişleri ile birlikte genellikle Girit Adası üzerinden gerçekleşmiştir. Balkan savaşına kadar tüm muhacirlerin iskanı konusunda, Osmanlı Devleti Rumeli topraklarında askeri açıdan önem verilen ve Müslüman unsurundan meydana gelen jeostratejik konum açısından önemli bir kordon oluşturma siyaseti takip etmiştir. Fakat Balkan savaşları ve sonrasında Osmanlı devletinin iskan siyaseti daha köklü ve kalıcı olarak yeniden düzenlenmiştir. Kalıcı bir iskanın tipik örneğini oluşturan Niksar/Kapıağzı Arnavutlarının, Ankara ve Konya'ya yönlendirilmeden Sinop ve Samsun üzerinden çeşitli yerlere gönderilenlerden olduğu görülmektedir. Aynı şekilde Tokat **Hasanbaba ve Erbaa Azebağı** Merzifon **Yenice** Köyü bu süreç içinde gelen yerleşimcilerden oluşmaktadır. Önceden planlanmış ve belirtilmiş yerleşim alanı olmamasına rağmen o bölgede akrabaları olan Arnavutların buralara yerleşmesine hükümetçe daha sonra izin verilmiştir.

Rumeli'den göç eden Müslüman unsurlar olan Türk, Arnavut ve Boşnak guruplar arasında ortak payda İslam olmasına rağmen dilleri, örf ve adetleri farklı olduğu için devlet bu Müslüman unsurları yerleştirmede dikkatli davranmıştır. Özellikle Arnavutlar için farklı iskan politikaları takip edilmiştir. Örneğin bunlardan dönemin siyasal iktidarı Türk unsuru çoğunlukla İzmir, Edirne, Adana, Kayseri illerine, Marmara Denizi sahillerinde Rumlardan tahliye olan köylere yerleştirmiştir.¹⁴ Buna karşılık Arnavut muhacirlerin yerleştirilmesinde dönemin siyasal iktidarı bir sosyal politika olarak; 1- Arnavutların, Türk dil, örf ve adetlerine kolaylıkla entegre olmalarını sağlama, 2- Arnavutların ulaşım açısından Balkanlara uzak tutulması, 3- Büyük şehirlerin güçlüklerine yeni güçlükler eklenmek istenmemesi gibi sebepler üzerine bir dizi önlem alma ihtiyacı doğmuştur. Dönemin siyasal iktidarı, Arnavutların yerleştirdikleri yerlere kısa zamanda ve kolay uyum sağlamaları için dağıtık yerleştirme politikası da uygulamıştır. Örneğin Konya'ya gelen Arnavutlar topluca misafir olarak buralarda bulundurulmuş daha sonra ise Diyarbakır, Mardin, Ergani, Elazığ, Malatya, Tunceli, Sivas, Amasya, Şebinkarahisar ve **Tokat** çevreleri onların yerleşim yerleri olarak seçilmiştir. Bu bağlamda söz konusu iskan politikasının sosyolojik olarak bilimsel bir çıkarım olduğu söylenebilir. Hatta Arnavutların yerleştirdikleri yerlerden büyük şehirlere göç etmeleri örneğin İstanbul ve İzmir, Arnavutlara sınırlı bölge addedilmiştir. Bu nedenle devletin, Arnavut göçmenlere karşı çok ihtiyatlı ve dikkatli davrandığı ve bu konuda özel bir siyaset takip ettiği anlaşılmaktadır. Arnavutlar her ne kadar ata yurtlarında ve Anadolu'ya göç ve iskan sırasında çeşitli problemlerle karşılaştılsa da göçten sonra hem Osmanlı döneminde hem de bugün Türkiye Cumhuriyeti'nde herhangi bir sosyal sorunla karşılaşmadıkları ve herhangi bir sosyal sorun oluşturmadıkları söylenebilir.

¹²H.Yıldırım Ağanoğlu, Osmanlıdan Cumhuriyete Balkanlar'ın Makus Talihi GÖÇ BOA, DH: ŞFR: 54? 402 Iskan-i Aşair ve Muhacirin Müd'den Diyarbakır Vilayeti'ne Çekilen 28 Haziran 1915 tarihli şifreli telgraf.

¹³Berlin Antlaşmasının önemi Osmanlı'nın dağılma süreci hızlanmıştır. Antlaşma ile İngiltere de Osmanlı topraklarının dağılma sürecine katılmıştır. Bu yüzden İngiltere'den boşalan yeri Almanya almıştır. Ermeni konusu ilk defa uluslar arası bir antlaşmada yer almıştır. Berlin Antlaşması Ermeni meselesinin başlangıcı olarak kabul edilmiştir. Osmanlı devletinin 19. yüzyılda en çok toprak kaybettiği antlaşmadır. Antlaşma sonucunda en çok karlı çıkar, Bosna Hersek'ten haklar elde eden Avusturya ve Kıbrıs'ı üs olarak almış olan İngiltere'dir. Hersek ayaklanmasının Bosna havalisine yayılması üzerine Avusturya, Rusya ve Almanya devletleri Bosna-Hersek için bazı imtiyazlar istemişlerdir. Bu imtiyazlar şu şekildedir; Bosna-Hersek de Hristiyan halka din ve mezhep serbestliği verilmesi, İltizam usulünün kaldırılması, Bosna-Hersek'ten alınacak vergilerin mahalli olarak harcanması, Çiftçilerin belirli bir araziye sahip olması usullerinin düzenlenmesi, Bosna-Hersek'te Müslüman ve Hristiyanlar arasında seçilecek bir komisyon oluşturulması. Kaynak Linki : <https://antlasmalar.com/berlin-antlasmasi/>

¹⁴H.Yıldırım Ağanoğlu, Osmanlıdan Cumhuriyete Balkanlar'ın Makus Talihi GÖÇ BOA, DH: ŞFR: 54? 402 Iskan-i şair ve Muhacirin Müd'den Diyarbakır Vilayeti'ne Çekilen 28 Haziran 1915 tarihli şifreli telgraf.

Arnavutlar öncelikle birinci dünya savaşı esnasında ve İstiklal savaşı sonrasında devletin ihtiyaç duyduğu potansiyel insan gücünün sağlanmasında önemli bir kaynak oluşturmuştur. Hatta onlar Türk kültürüne bütünlük içinde entegre olmaları nedeniyle kendilerini vatanperver ve Türk kabul ederek Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin sadık bağlıları arasında yer almışlardır. Herhangi bir bölücü ve ayrılıkçı hareketin içinde asla yer almamışlardır. Bunun en belirgin örneği Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğindeki Milli Mücadeleye katılan tümen ve daha üst kademelerdeki komutanların birçoğunun Arnavutlarında dahil olduğu Balkan doğumlu bireylerden olmasıdır.¹⁵

Türkiye Cumhuriyeti döneminde Arnavutların, toplumsal karakteristik özelliklerini yerel dil, demografik yapı ve dini tutumlar, siyasal tercihler ve aile yapısı olmak üzere bir kaç başlık altında inceleyebiliriz.

Yazılı belgelere dayanmayan ancak sözlü ifadelerle göre Niksar/Kapıağzı Köyünün 1913-1915 yılları arasında iskan edilen Arnavutların 75 hane ve 423 nüfustan ibaret olduğu ifade edilmektedir. Söz konusu nüfus içinde Kapıağzına yerleşen Arnavutların dışında iskan edilen Çerkezler, gürcüler ve yeni gelen muhacirler hatta bir Kürt hanesinin de olduğu belirtilmektedir.¹⁶ 1980-1985 yıllarına kadar belirli bir ivme ile çoğalan köy nüfusu bu tarihlerden sonra azalmaya başlamıştır. 1980'li yıllardan sonra, özellikle genç nüfusun yerleşmeden ayrılması hem köyün yaş ortalamasını yükseltmiş hem de köy nüfusunu kuruluş yıllarına indirgemıştır. 1989 ve önce doğumlu olup halen köy nüfusuna kayıtlı olan nüfus sayısı yaklaşık 2400'dür. Köy dışında çeşitli yerlerde oturan aile sayısı ise yaklaşık olarak 780'dir.

Söz konusu yerleşmede her ailenin ortalama çocuk sayısı, geliş yıllarında 3-4 iken, 1950'li yıllarda 6-7 son yıllarda ise tekrar 3-4 olduğu görülmektedir. Genel olarak bütün etnik Müslüman gruplarda olduğu gibi Arnavut gruplarda da evlilik önemsenen ve kutsal olarak kabul edilen bir olgudur. Bunun tipik örneklerinden birisi, evliliğin bir aşaması olan nişan bozmanın iki ailenin hayatı boyunca aralarındaki tüm bağların kopmasına bir gerekçe olarak toplum tarafından kabul edilmiş olmasıdır. Arnavut unsurlarda evlilik aktı büyük bir mesuliyet gerektirdiğinden ve kutsal kabul edildiğinden sosyal kontrolün egemenliği altında ailelerin parçalanmasına izin verilmediğinden boşanmalar Alevi-Bektaşlı gruplara benzer bir içerikte olduğu gibi sosyal olarak yasaklanmış gözükmektedir. Söz konusu grupta akraba evliliğinin onaylanmadığı tek eşle evliliğin benimsendiği ve önemsendiği görülmektedir. Evlenme yaşının ise 15, 19 ve 20 yaşlara doğru yükseldiği görülmektedir.

Tarihte Kapıağzı Köyü'nün Arnavut iskanından önce etnik yapısı incelendiğinde farklı etnik unsurlardan söz edilebilir. 1900'lü yıllarda kullanılan Breg, Cıvlan, Dorlan, Betros, Madil, Kockan gibi yer adları bunu doğrulamaktadır. Hatta Osmanlı-Rus Savaşı yıllarında bu isimlerden Betros, Breg ve Cıvlan'ın bir hikayesi de bulunmaktadır.¹⁷

Söz konusu yerleşmede kan birliğine dayalı kabileler bulunmaktadır. Bu kabileler arasında ve diğer etnik unsurlar arasında değişik din ve mezhebe mensup zümreler bulunmamaktadır ve ana dil Arnavutça'dır. Yerleşme tamamıyla İslam dinine ve Hanefi mezhebine tabidir. Örf ve adetlerine bağlı olan bireylerden

¹⁵ Enver Ziya KARAL, Osmanlı Tarihi, İslahat Fermanı Devri (1856 – 1861), Türk Tarih Kurumu yayınları, C.VI, 4.B., Ankara, 1988.

¹⁶ Orhan KOLOĞLU, Osmanlı Döneminde Balkanlar, Sanat kitapevi yayınları, İstanbul, 1993, s.70-96

¹⁷ Hasan Akar, Müjdat Özbay, Milli Mücadele Yıllarında Niksar, Niksar 1998, s.164

Rus ordusu Erzurum Aziziye'ye geldiği esnada Osmanlı topraklarında oturan gayr-i Müslim ahalinin isyan çıkarmak ve Osmanlıyı arkadan vurmak için cephe açtığı görülmektedir. Adı geçen bu şahıslardan Betros Osmanlıya karşı casusluk faaliyetlerine giriştiği sırada kardeşi (Ağabeyi) Cıvlan'ın uyarısı ile karşılaştığı nakledilmektedir.

“Kardeşim! Biz senelerdir Osmanlı ekmeği yiyoruz. Kimse bize bir şey demezken, senin bu işi yapman hem yediğimiz ekmeğe, oturduğumuz bu güzelim yurdumuza ve bir çok insanımıza sebep olacaksın”. Der. Fakat Betros vazgeçmez ve ağabeyine “Benim bu yaptıklarından sizden başka kimsenin haberi yoktur. Yarın yola çıkıp bu bilgileri istenilen yere götüreceğim. Hem bu bilgileri öyle bir gizlilik ve saklılık içinde götürüyorum ki şeytan bile buna akıl erdiremez. Der . yine kardeşleri ona:

“Bizim bildiğimiz Osmanlı askerinin uçan kuştan bile haberi olur. Ama, sen kafaya takmışsın sen bilirsin. Derler. Betros yaptığı işten fevkalade memnun gülerken atına biner ve yola çıkar. Erzurum yakınlarında Türk askeri tarafından durdurulur ve kim olduğu, nereden geldiği, nereye ve niçin gittiği sorulur. Sonunda Komutan askerine:

“Asker üstünü arama yap” der. Asker aramaya başlamış fakat komutan ikinci bir emir vererek. “Öyle değil evladım önce atın nalından aramaya başla”. Der. Asker atın nallarını sökmek suretiyle aramaya başlar, üçüncü nalı söküncelinde çok iyi sarılmış ve iyi muhafazası sağlanmış bir kağıdın çıktığını komutanına haber verir. Komutan kağıdı açar ve bakar ki yazılı olanların tamamı Osmanlı aleyhinde ajanlık değeri olan bilgilerdir. Betros'un görevi ve gayesi belli olur. Komutan der ki “Bu senin yaptıkların kellene mal olacak türden suçtur. Fakta seni burada öldürmeyip memleketine götüreceğime orada yaşayan yandaş ve soydaşların da böyle bir işe kalkışmasınlar diye seni memleketinde dar ağacına asacağım” der. O gayr-i Müslim-i alır ve bu günkü Karakol Tepesi'ne getirir. Tüm yakın çevresini toplayarak bunun suçunu ve cezasını orada yaşayan halka duyurur. O arada abisi Cıvlan, ileri atılır ve bir şeyler söylemek istediğini komutana söyler. Komutan izin verir ve Cıvlan şöyle der. “Komutanım biz senelerce sizin gölgenizde geçinip duruyoruz ve hiçbir şikayetimiz de yoktur. Kardeşime çok söyledik ama lafımızı dinlemedi. Siz büyük bir milletin askeri ve neferisiniz. Bunu bana başışlayın. Çünkü asarsanız çevre de bize vatan haini gözüyle bakar ve belki bizi rahatsız ederler, bu cahilliğini başışlayın, bir daha buna benzer hiçbir şeyin olmayacağına teminatım sonsuzdur, siz de merhametinizi kullanın ve affedin . Der. Komutan Betros'un yüzüne döner ve şöyle söyler.

“Tüh! Senin suratına. Allah seni bu dünyada da öbür dünyada da ondurmayıp oturduğün toprağını da ondurmasın” Diye beddua eder ve onu affeder.

oluşan yerleşmede kabileler arasındaki sosyal münasebet, dostluk, kardeşlik, akrabalık, dayanışma ve yardımlaşma esasına dayanmaktadır. Geleneksel toplum ve ailenin tipik bir göstergesi olarak yerleşmede yaşlıların tecrübe ve deneyimlerine, tavsiyelerine itibar edilir.

Yerleşmeye mensup bireylerin dini hassasiyetleri yüksek olduğundan dini ritüel içeren toplantılara katılma eğilimi yüksektir. Dini bir ritüel olarak kabul edilen imece usulü yaygın olarak kabul görmekte ve bireyler arasında ihtilaflara kolayca yer verilememektedir. Sosyal ilişkinin bozulmasının zorluğu kadar bozulan bir sosyal münasebetin yeniden tesisi de o kadar zordur. Başkalarını haset etme fırsat kollama gibi düşünceler grup içinde tasvip edilmediğinden sosyal ilişkilere yansıyan dostluklar kadar düşmanlıklarda açıktır. Kan davası, töre cinayetleri, cinayet gibi ağır suçlara yönelik tutumlar, toplumsal kabul çerçevesinde onaylanmamaktadır. Hemen hemen her alanda suçluluk oranı düşük gözükmemektedir.

Tarımsal faaliyetlerin etkin olduğu dönemde toprak miktarı, hanelerin zenginlik ve saygınlığında bir ölçü iken kentleşme ile birlikte köyün sosyal yapısı tümüyle değişmiştir. Kapıağzı Köyü'nün aile yapısı kan akrabalığına dayandığı için dıştan evlenme (ekzogami) usulü yaygındır. Çünkü, köyde oturan tüm Arnavut unsurun yedi kabileden oluştuğu belirtilmektedir. Arnavutça dilinde "Fis" Türkçe'de "kabile" anlamında benzerlik gösteren grup yapısı, evlilik biçiminde özgün bir yapı sunmaktadır. Kabileler arasında evlilik normal iken kabile içinde evlilik hoş karşılanmamaktadır. Toplumsal değişme çerçevesinde grup içi evlilikler görülse de toplumsal alanda kabul görmeyen bir tutum olarak kabul edilmektedir. Ayrıca, evliliklerde genellikle monogami geleneği yaygındır.

Evlenme çağına gelen kız ve erkek evlilik tercihini seçme hakkına sahiptir. Fakat ebeveynin rızasının alınma şartı önemsenmektedir. Kız, evin satılık bir malı değil, aksine aileyi dışarıda temsil eden olarak görüldüğünden iffetli olması oldukça önemlidir. Evlenme aileler arasında bir dizi törenlerle gerçekleşmektedir. Evliliklerde kadını korumak, aile malından ayrılmasını önlemek gibi nedenlerle ölen kardeşin dul kalan hanımı ile evlilik usullerinin yaygın olduğu görülmektedir. Evlenen erkek, baba ocağını hemen terk edememekte küçük kardeşi varsa onun evlenmesini beklemek zorunluluğuna tabiidir. Ancak şartlar bunu gerektirmiyorsa bir babanın iki veya daha fazla evli oğlunun beraber aynı evde kalıyorsa evlenenler sırasıyla evden çıkarak, başka bir eve yerleşmek suretiyle yeni haneler oluşturmaktadırlar. Sosyal norm gereği farklı şehirde olmadıkça ebeveynlerin fiziki olarak erkek çocuklar tarafından terk edilmesi mümkün değildir.

Aile içinde kadının önemsendiği görülmektedir. Aile reisi olan koca, evin dış işlerini, kadın evin iç işlerini yürütür. Fakat gerekirse kocasına yardım amacıyla dış işlerde kocasına yardımcı olur. Aile yapısında erkek ve kadının zina gibi suç işlemesi asla kabul görmediği gibi cezası toplumdan tecrittir. Kız kaçırma olayı da kabul görmeyen bir olay olarak değerlendirilmektedir.

Grupta ahlak seviyesi yüksek olup her konuda dini inanç ve ritüeller ön plandadır. İçki, kumar, fuhuş hırsızlık fiilleri hem grup içinde hem de dışında tasvip edilmeyen davranışlar olarak görünüm kazanmaktadır. Misafirperverlik ise tartışmalı bir görünüm arz etmektedir. Kültürel çoğulculuk¹⁸ bağlamında tüm toplum içinde Arnavutların, toplum içinde elitlerin güç paylaşımı veya bu yönde yarışmalarının olduğunu söyleyebilmek mümkün değildir. Aynı şekilde ayrı bir sosyal grubun ve kendine özgü bir sosyal yapının varlığını ifade etmemektedirler. Başka bir deyişle kültürel unsurların bazı unsurları dışında tüm toplumla bir sosyal mesafe içinde değildirler. Siyasî, dini, ahlaki veya iktisadî vb. boyutlarda mevcut olan ayrı bir sosyal yapı oluşturmamaktadır. Tüm toplumun kurumları, kavramları ve ilkeleri Arnavut grubu tarafından benimsenmekte, düşünülmekte ve kullanılmaktadır.

Arnavutlar kültürleşme¹⁹ açısından Türk kültürüne angaje olmuş ve tüm kültürün unsurlarını kısmen veya tamamen benimseyerek kendi içindeki *guruplardan* kaynaklanan bir içerikte dışarıdan içe doğru etkilenmeye maruz kalmıştır. Söz konusu grubun kültürleşmesi, bireylerin birbirine yakın yaşamaları ve mal ve hizmet ilişkilerine girmeleriyle kendiliğinden gelişen dönüşüm ile olabildiği gibi, demokratik

¹⁸ Genel olarak gücün farklı guruplar tarafından paylaşılması anlamında Hegel'ci düşünce tarzı içinde "üniter devlet" in zıddıdır. Benzer şekilde Batılı liberal demokrasilerde değişik gurupların ve elitlerin güç paylaşımı veya bu yönde yarışmalarıdır. Bir ideoloji olarak çoğulculuk, eşit olmayan gurupların birer çerçeve içinde eşitliklerinin sağlanarak ayrılmalarıdır. Kavram, büyük kültürel farkların ve çatışmaların yaşandığı sosyal iletişimin olmadığı toplumlarda tartışılmaktadır. Çoğulculuğu, demokratik yapı içinde değişik faktörlerin katılımından ayırmak gerekir. Demokratik toplum yapısı, siyaset literatüründe çok seslilik olarak adlandırılan, toplumu meydana getiren kesimlerin düşünce ve ihtiyaçlarının toplumun bütününe ilgilendiren bir önem sırası çerçevesinde ortaya konulması ve temsil edilmesi anlamını gerektirmektedir.

¹⁹ Kültürleşme, iki veya daha fazla kültürün etkileşim sonucu değerler, inançlar ve davranışlardaki muhtemel değişme sürecidir. Bogardus, iki veya daha fazla kültürel sistemin beşeri ilişkiler vasıtasıyla ayrı bir kültür sistemi geliştirmesi süreci olarak tanımladığı kültürleşmenin üç tipini belirtmiştir: (1) Körlemesine kültürleşme, insanların birbirine yakın yaşamaları ve mal ve hizmet ilişkilerine girmeleriyle kendiliğinden gelişen kültürel özelliklerin vuku bulmasıdır. (2) Empoze kültürleşme, bir kültürün diğerine baskı yaparak kendi özelliklerini empoze etmesidir. (3) Demokratik kültürleşme, her kültürün temsilcilerinin diğer kültürleri kendi tarih ve değerler sistemi içinde kabul etmesidir.

ortamın sunduğu her kültürün temsilcilerinin diğer kültürleri kendi tarihî ve değerler sistemi içinde kabul etmesi ile gerçekleştiğini de söyleyebiliriz. Arnavut sosyal kimliğinin tarihî boyut içinde kültürleştirme süreci içinde hâkim kimlik doğrultusunda törpülendiğini söyleyebiliriz.

Arnavutlar, etnik kimlik bağlamında içinde yaşadığı toplumdaki yaygın kültür unsurlarından farklı olarak, kendine özgü orijinal bir kültürel sistemin içinde ırk, dil, gelenekler gibi özellikler açısından belirgin ayırıcı ve ayırıştırıcı bir karakter sergilememektedir.

Arnavutlar kendisinin etniklikteki gurup bilinciyle sosyal yapıdaki diğer gurup bilinci arasındaki farkları da ortaya koyan **“farkında oluş”** açısından köklü bir sosyal duruşa sahip değildir. Arnavutlar, kendilerini yerleşik olan başka bir kültürle karşılaştırdıklarında farklılığını hissedememekte ve çoğunluk gurupla birlikte yaygın bir kültür paylaşımı eğilimindedirler.

Arnavutlar, ayrı bir gurup kimliğini sürdürmek amacıyla kullanılan ve korunan, etnikler arasındaki sınırları işaret eden, bölge, tarih, lisan, sembol, gibi unsurlar olan **“Etnik İşaret”** özelliklerini sınırlandırma hususunda hassasiyet göstermemektedirler.

Arnavutların değişme/erime karakterini: bir dizi başlık altında sunabiliriz. Bunlar;

- 1) Hâkim toplumun kültürel unsurlarına doğru değişerek çoğunluk gurubun değer ve davranışlarını benimseme.
- 2) Hâkim kültürün kurumları olan hukuk, ahlak, eğitim-öğretim, siyasal yapı gibi unsurlara birinci dereceden büyük ölçekte katılma.
- 3) Çoğunluk gurubun kimlik özelliklerinin yerleşmesi, entegrasyonu ve kendini bu özelliklerle nitelendirme/kimliklendirme.
- 4) Önyargının, ayrımcılığın, değer ve güç çatışmasının bulunmaması.

Arnavutlar, kimliğin iki temel bileşeninden biri olan tanınma ve tanımlama açısından kendini etnik bir grup olarak nitelendirirken, toplumsal aidiyet bağlamında ise kendilerini tüm topluma dahil olarak görmektedirler.

Bir birey ya da toplumsal grubun tek bir kimlikle belirtilememesi göz önüne alındığında Arnavutların kendilerini, önce Arnavut sonra Müslüman sonra Türk kimliğine sahip olarak gördükleri söylenebilir. Buna göre dış etkenlere bağlı olarak bu kimliklerden biri ya da birkaçı ön plana çıkabilir.

4. ÇOK KÜLTÜRLÜLÜKLE İLİŞKİLİ BAZI KAVRAMLAR

4.1. Çok kültürcülük

Çok kültürlülük, en formel ve sosyal bağlamda toplumun çok kültürlü yapısal durumunu nitelerken, çok kültürcülük ise toplumun formel ve hukuki bağlamda çok kültürlü yapının politik olarak onaylanması anlamına gelmektedir. Çok kültürcülüğü, sıklıkla 19 ve 20. yüzyılda Amerika ve Avrupa kıtasına dünyanın değişik bölgelerinden ekonomik ve politik nedenlerle göç edenlerin yarattığı politik ve kültürel bir “sosyal sorun” olarak nitelendirebiliriz. Bu bağlamda çok kültürcülük sömürgelerinden göçmen alan toplumların sosyolojik incelenmesinden ortaya çıkarılmış bir analiz çalışması olarak söylenebilir. Bu nedenle çok kültürlülük kendi “ideolojisi” olan çok kültürcülüğü doğurmuştur diyebiliriz. 1950 sonrası ortaya çıkan çok kültürcülük, 1960’larda ABD’de yaygınlaşmaya başlayan bir politik söylem olarak Batı Avrupa’ya yayılmıştır. 21. Yüzyılda göçmen grupların kültürel farklarını korumada uygulanan politikaları da kapsayacak biçimde kullanılmaktadır. Benzer olarak çok kültürlülük, ulus-devletin homojenleşmesinin bir ürünü olarak çevre ülkelerden merkez ülkelere göçlerin, etnik ve ırksal çeşitliliğin oluşturduğu sosyal bir talep olarak varlık kazanmaktadır.

ABD, Kanada, Avustralya gibi yoğun ve artan göçmen nüfusuna sahip ülkelerde bir siyaset modeli olarak başlayıp sonra Batı Avrupa ülkelerine yayılan çok kültürcülüğün söylemlerindeki temel hedef, farklılıkların tanınıp hoş görülmesi ve uyumlu bir toplumun oluşturulması girişimi olmaktadır. Çok kültürlü devletlerin çok kültürcülük tanımı “farklı kültürlerdeki toplulukların paylaştıkları ilkeler ve sorunların çözümüne yönelik bir bakış açısı” biçiminde ifade edilebilir. Çok kültürcülüğe yüklenen anlam, bizim kim olduğumuz kadar, kendimizi nasıl tanımladığımız veya başkaları tarafından ait görüldüğümüz etnik/kültürel gurupla ilişkili olmaktadır. Çok kültürcülük; asimilasyon, kültürel ayrımcılık, etnik milliyetçilik, uluslararası pazar stratejileri, radikal demokrasi gibi göstermelik bir düzenleme olarak da işlev gören bir yaklaşım olabilmektedir.

4.2. Etniklik ve etnik kimlik

Etniklik, *siyasî ve kültürel etniklik* olarak iki değişik anlamda ele alınabilir. Bunlardan ilki, etnik çerçevedeki bir gurubun siyasî şuuruna, öbürü ise, başka kültürel değerlere olan bağlılığına işaret etmektedir. Her iki türde de ortak özellik, gurubun sahip olduğu farklılık bilincidir. Etniklik, genel anlamda bir sosyal gurubun ırk, dil veya millî kimliğidir. Kolektif kimliğin dini, millî, kültürel ve alt-kültürel gibi çeşitli formlarını bünyesinde toplayabilir. Örneğin Amerikan kültürü içindeki Yahudi nüfusun durumu, bazen etnik gurup, bazen ırk gurubu, bazen de alt gurup olarak adlandırılmaktadır. Aynı şekilde ABD’de en dikkat çeken zencilerin durumudur. Amerika’daki zenci nüfusu tümüyle yaygın kültür içinde eritilmiş olmasına ve ırk farklılığından başka bir özellikleri kalmamış olmasına rağmen “ırk gurubu” olarak değil, etnik gurup olarak adlandırılmaktadırlar.²⁰

Etnik kimlik, bireyin yada bir sosyal grubun, içinde yaşadığı toplumdaki yaygın kültür unsurlarından farklı olarak, kendine özgü orijinal bir kültürel sistemin içinde varlık kazanmasıdır. Millî kimliğe olan bağlılığın azalması ile artma eğilimi gösteren ve kültürel entegrasyonun sağlanamadığı durumlarda farklılaşmanın belirginleştiği bir unsur olmaktadır.²¹ Etnik farklılıklar sosyal olarak üretilmekte ve korunmaktadır. Örneğin Yugoslavya’da yaşayan Boşnaklar, Slav kökenli, Sırpça ve Hırvatça konuşan, fakat Müslüman kültüre sahip kimselerdir.

4.3. Etnik İşaret

Ayrı bir gurup kimliğini sürdürmek amacıyla kullanılan ve korunan, etnikler arasındaki sınırları işaret eden özelliklerdir. Bunlar, etnik guruplar arası farklılığı vurgulayan bölge, tarih, lisan, sembol, gibi unsurlar olabilirler. Hatta, dini yasaklamalar veya guruplar arası evlilik bile etnik işaretlerden sayılabilir.

4.4. Kimlik ve Kimliğin Özellikleri

İnsana özgü bir kavram olan kimlik iki temel bileşenden oluşmaktadır. Bunlardan birincisi tanınma ve tanımlama, ikincisi ise aidiyettir. Tanınma ve tanımlama, bireyin toplum içerisinde toplum tarafından nasıl tanındığı ve kendisini nasıl tanımladığıdır. Aidiyet ise bireyin kendini herhangi bir toplumsal gruba dahil hissetmesidir. Burada önemli olan nokta şudur; her ne kadar toplum bireyi belli bir kimlikle tanımlıyorsa da, birey kendini söz konusu kimliği oluşturan topluluğa dahil hissetmiyorsa, o kimliğe sahip olduğunu söylemek mümkün değildir.²²

Kimlik oluşumu sürecinde toplum bireyin önüne birçok kimlik seçeneği sunar. Birey bu seçeneklerden bazılarını kendi istek ve iradesiyle seçip benimser. Birey bu seçimi esnasında içinde yaşadığı toplumun değer yargılarından bağımsız kararlarda bulunamaz; zira bireydeki değerlendirme süzgecini oluşturan yine bireyin içinde yaşadığı toplumdur. Bir birey ya da toplumsal grubun tek bir kimliği yoktur. Örneğin, bir insan aynı anda hem Türk, hem Alevi, hem de kadın kimliğine sahip olabilir. İnsanın sahip olduğu bu kimlikler arasında belli bir hiyerarşi vardır. Buna göre dış etkenlere bağlı olarak bu kimliklerden biri ya da birkaçı ön plana çıkabilir.²³

5. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Arnavutların sosyo-kültürel olgusu içinde varlık karakterini analitik olarak şöyle değerlendirebiliriz.

a. Kültürel çoğulculuk bağlamında tüm toplum içinde Arnavutların tüm toplum içinde elitlerin güç paylaşımı veya bu yönde yarışmalarının olduğunu söyleyebilmek mümkün değildir. Aynı şekilde ayrı bir sosyal grubun ve kendine özgü bir sosyal yapının varlığını ifade etmemektedirler. Başka bir deyişle kültürel unsurların bazı unsurları dışında tüm toplumla bir sosyal mesafe içinde değillerdir. Siyasî, dini, ahlaki, iktisadî vb. boyutlarda mevcut olan ayrı bir sosyal yapı oluşturmamaktadırlar. Tüm toplumun kurumları, kavramları ve ilkeleri Arnavut guruplar tarafından benimsenmekte, düşünülmemekte ve kullanılmaktadır. Başka bir deyişle müşahade edilebilecek tarzda kendilerine yeterli kompleks bir sosyal yapıya sahip değillerdir.

b. Arnavutların, Türk kültürüne angaje olmuş ve tüm kültürün unsurlarını kısmen veya tamamen benimseyerek kendi içindeki *guruplardan* kaynaklanan bir içerikte dışarıdan içe doğru etkilenmeye maruz

²⁰ Tony Bennett, Culture: A Reformer’s Science, Sydney: Allen and Unwin; 1998, London & New York: Sage. [Croatian translation, Golden marketing-Technicka knjiga].

²¹ Gordon Marshall, Sosyoloji sözlüğü (Çev. Akınhay, Derya Kömürçü), Bilim ve sanat Yayınları, Ankara, 1991, s. 215–216

²² 1- Suavi Aydın, Kimlik Sorunu, Ulusallık ve Türk Kimliği, Öteki yayınları, Ankara, 1999, s. 12

²³ Amin Maalouf, Ölümcül Kimlikler; Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2004, s. 17

kaldıkları görülmektedir. Benzer şekilde Arnavutların kimliğinin hâkim kimlik doğrultusunda törpülediğini söyleyebiliriz.

c. Arnavutların **etnik kimlik bağlamında** içinde yaşadığı toplumdaki yaygın kültür unsurlarından farklı olarak, kendine özgü orijinal bir kültürel sistemin içinde ırk, dil, gelenekler gibi özellikler açısından belirgin ayırıcı bir karakter sergilememektedir.

d. Arnavutlar etniklikteki gurup bilinciyle sosyal yapıdaki diğer gurup bilinci arasındaki farkları da ortaya koyan **“farkında oluş”** açısından köklü bir sosyal duruşa sahip değildir. ayrı bir gurup kimliğini sürdürmek amacıyla kullanılan ve korunan, etnikler arasındaki sınırları işaret eden, bölge, tarih, lisan, sembol, gibi unsurlar olan **“Etnik İşaret”** özelliklerine belirgin olarak sahip değillerdir.

f. Arnavutların, değişme/erime karakterini bir dizi başlık altında sunabiliriz. Bunlar;

1) Hâkim toplumun kültürel unsurlarına doğru değişerek çoğunluk gurubun değer ve davranışlarını benimseme.

2) Hâkim kültürün kurumları olan hukuk, ahlak, eğitim-öğretim, siyasal yapı gibi unsurlara birinci dereceden büyük ölçekte katılma.

3) Çoğunluk gurubun kimlik özelliklerinin yerleşmesi, entegrasyonu ve kendini bu özelliklerle nitelendirme/kimliklendirme.

4) Önyargının, ayrımcılığın, değer ve güç çatışmasının bulunmaması.

g. Arnavutların kimliğin iki temel bileşeninden biri olan tanınma ve tanımlama açısından kendilerini etnik bir grup olarak nitelendirirken, toplumsal aidiyet bağlamında ise kendilerini tüm topluma dahil olarak görmektedirler.

Bir birey ya da toplumsal grubun tek bir kimlikle belirtilememesi göz önüne alındığında Arnavutların kendilerini, önce Arnavut ve Müslüman daha sonra ise Türk kimliğine sahip olarak gördükleri söylenebilir.

BİBLİYOGRAFYA

Ali Şafak Balı, Çok kültürlülük ve Sosyal Adalet, “Öteki İle Barış İçinde Yaşamak, Çizgi Kitapevi Yayınları, Konya, 2000, s. 195

Amin Maalouf, Ölümçül Kimlikler; Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2004

Anthony P. Cohen, Topluluğun Simgesel Kuruluşu, Ankara: Dost Kitabevi, 1999

Bkz. DİE 2000 yılı sayım sonuçları

Brian Fay, Çağdaş Sosyal Bilimler Felsefesi: Çokkültürlü Bir Yaklaşım, İstanbul; Ayrıntı Yay., 2001

Bülent KIRMIZI, Göçmen Türklerin Almanya’da Yaşadığı Sorunların Dünü ve Bugünü, Journal of Turkish Language and Literature Volume: 2, Issue: 3, Summer 2016

Enver Ziya KARAL, Osmanlı Tarihi, Islahat Fermanı Devri (1856 – 1861), Türk Tarih Kurumu yayınları, C.VI, 4.B., Ankara, 1988.

Filiz Mergen, İkidilli Bireylerin Anadilinde ve İkinci Dilde Dilbilgisel Ve Anlambilimsel İşlemlerinin Nörodilbilimsel Açıdan İncelenmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Genel Dilbilim Anabilim, Yüksek Lisans, 2010

Gordon Marshall, Sosyoloji sözlüğü (Çev. Akınhay, Derya Kömürcü), Bilim ve sanat Yayınları, Ankara, 1991,

H.Yıldırım Ağanoğlu, Osmanlıdan Cumhuriyete Balkanlar’ın Makus Talihi GÖÇ BOA, DH: ŞFR: 54? 402 İskan-i Aşair ve Muhacirin Müd’den Diyarbakır Vilayeti’ne Çekilen 28 Haziran 1915 tarihli şifreli telgraf.

Hasan Akar, Müjdat Özbay, Milli Mücadele Yıllarında Niksar, Niksar 1998

İsmail Doğan, Sosyoloji Kavramlar ve Sorunlar, Sistem yayıncılık, İstanbul, 2000

Nuri Bilgin, Sosyal Bilimlerin Kavşağında Kimlik Sorunu, İzmir: Ege Yayınları, 1994

Orhan KOLOĞLU, Osmanlı Döneminde Balkanlar, Sanat kitapevi yayınları, İstanbul, 1993

Orhan Türkdöğen, “Türkiye’de Etnik Guruplar”, Türk dünyası Tarih Dergisi, Haziran 1993

Peter.Alfort.Andrews, Orta Doğunun etnik yapısı ile ilgili 1989 yılında Özgür Batı Almanya Üniversitesi tarafından İngilizce yayınlanan ve 318 sayfalık bölümünün Tüzm zamanlar Yayıncılık tarafından “Türkiye’de Etnik Gruplar” ismiyle Türkçeye çevrilmiştir.

Suavi Aydın, Kimlik Sorunu, Ulusallık ve Türk Kimliği, Öteki yayınları, Ankara, 1999

Tony Bennett, Culture: A Reformer’s Science, Sydney: Allen and Unwin; 1998, London & New York: Sage. [Croatian translation, Golden marketing-Technicka knjiga].

<http://www.aydınlarocağı.org>

<http://www.arnavut.com/turkiye-arnavutlari/>